

Makale türü: Araştırma makalesi**Article type:** Research article

Geliş tarihi 14.02.2025

Submitted date

Kabul tarihi 23.09.2025

Accepted date

Elektronik yayın tarihi 22.10.2026

Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Karakuş, N., & Tepeli, K. (2026). Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları Açısından İncelenmesi. *Journal of History School*, 84, 4495-4516.

ORTAOKUL 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KARDEŞ KISKANÇLIĞININ ANNELERİNİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Nurşen KARAKUŞ² Kezban TEPELİ³

Öz

Bu çalışmada, ortaokul altıncı sınıf öğrencilerinin kardeş kıskançlığı puanlarının annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarına ve bazı demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama desenindeki çalışmaya 370 öğrenci ve annesi katılmıştır. Veriler, Anne ve Çocuk Bilgi Formu, Anne-Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği C Formu ve Marmara Kardeş Kıskançlığı Ölçeği Kısa Formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklemeler *t* testi, tek yönlü varyans analizi ve Tukey testi kullanılmıştır. Demokratik tutum düzeyi düşük annelerin çocuklarının kardeş kıskançlığı puan ortalaması, orta ve yüksek düzey gruplarından anlamlı biçimde yüksek bulunmuştur ($p= 0.017$; $\eta^2= 0.022$). Baskıcı otoriter tutumu orta düzeyde olan annelerin çocuklarının puan ortalaması, düşük düzey grubundakilerden yüksek bulunmuştur ($p= 0.046$; $\eta^2= 0.017$). Dört veya daha fazla çocuklu ailelerdeki öğrencilerin puan ortalaması, iki çocuklu ve üç çocuklu ailelerdeki öğrencilerden yüksek bulunmuştur ($p= 0.011$; $\eta^2= 0.024$). Anlamlı bulunan üç karşılaştırmanın etki büyüklükleri küçük düzeydedir. Aşırı hoşgörülü tutum, öğrencinin cinsiyeti, annenin öğrenim durumu ve yaşı bakımından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Sonuç olarak kardeş kıskançlığı puanlarının düşük demokratik tutum, orta düzey baskıcı

¹Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50. Bu makalenin etik kurul onayı Selçuk Üniversitesi'nde, 27 Kasım 2021 tarih, 2021/1820 sayı ve toplantı numarası ile alınmıştır.

²Dr., Okul Öncesi Öğretmeni, Selçuklu Keskesler Anaokulu, nurs1210@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9096-4887.

³Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, ktepel@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3403-3890.

otoriter tutum ve ailede dört veya daha fazla çocuk bulunması durumlarında karşılaştırılan gruplara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne Çocuk Yetiştirme Tutumları, Kardeş Kıskançlığı, Kardeş İlişkileri, Ortaokul Öğrencileri.

An Investigation of Sibling Jealousy Among Sixth-Grade Students in Relation to Their Mothers' Child-Rearing Attitudes

Abstract

This study aimed to examine whether sibling jealousy scores among sixth-grade middle school students differed according to their mothers' child-rearing attitudes and selected demographic characteristics. The study employed a comparative relational survey design and involved 370 students and their mothers. Data were collected using the Mother and Child Information Form, Form C of the Parental Child-Rearing Attitudes Scale, and the Short Form of the Marmara Sibling Jealousy Scale. Independent-samples *t* tests, one-way analysis of variance, and Tukey's post hoc test were used to analyze the data. Students whose mothers had low levels of democratic attitudes had significantly higher mean sibling jealousy scores than those whose mothers had moderate or high levels ($p= 0.017$; $\eta^2= 0.022$). Students whose mothers had moderate levels of authoritarian attitudes had higher mean scores than those whose mothers had low levels ($p= 0.046$; $\eta^2= 0.017$). Students from families with four or more children had higher mean scores than those from families with two or three children ($p= 0.011$; $\eta^2= 0.024$). The effect sizes for the three statistically significant comparisons were small. No significant differences were found according to overly permissive attitudes, student gender, maternal education level, or maternal age. In conclusion, sibling jealousy scores were higher among students whose mothers had low levels of democratic attitudes or moderate levels of authoritarian attitudes, and among those from families with four or more children, compared with the respective comparison groups.

Keywords: Mothers' Child-Rearing Attitudes, Sibling Jealousy, Sibling Relationships, Middle School Students.

GİRİŞ

Kıskançlık, değer verilen bir ilişkinin tehdit altında algılanmasıyla ilişkili duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkileri kapsamaktadır (Pines, 1998/2003; White, 1981). Kardeş kıskançlığında çocuk, kardeşini ebeveynlerinin sevgi ve ilgisindeki kendi yerine yönelik bir tehdit olarak algılayabilmektedir. Bu duygu, kardeşler arasında karşılaştırma, rekabet veya çatışmayla birlikte görülebilmektedir. Bununla birlikte, her kardeş anlaşmazlığının kıskançlık olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir (Volling vd., 2010; Yavuzer, 2012). Kardeş

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk...

ilişkileri, çocukların aile içindeki günlük deneyimlerinin ve sosyal gelişimlerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır (McHale vd., 2012).

Yeni bir kardeşin aileye katılması, çocuğun aile içindeki yerini yeniden değerlendirmesine neden olabilmektedir. Adler'in (1931/2014) yaklaşımına göre çocuk, ebeveynlerinin sevgi ve ilgisinin yeni kardeşe yöneldiğini düşünebilmekte ve onlarla önceki yakınlığını yeniden kazanmak için çaba gösterebilmektedir. Yavuzer (2012) de ebeveyn ilgisinin paylaşılmasını ve kardeşler arasında yapılan karşılaştırmaları çocuğun yaşantıları açısından ele almaktadır. Bu açıklamalar, kardeş kıskançlığının anlaşılmasında çocuğun aile içindeki konumuna ve ebeveynleriyle ilişkisine yüklediği anlamın önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kardeş kıskançlığı, yalnızca yeni bir bebeğin doğduğu dönemle sınırlı değildir. Kardeş ilişkileri çocukluk ve ergenlik boyunca değişerek sürmekte; bu süreçte yakınlık, çatışma ve rekabet farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir (McHale vd., 2012).

Çocuğun kardeşiyle ilişkisi, ailedeki diğer ilişkilerden bağımsız gelişmemektedir. Aile sistemleri yaklaşımına göre ebeveynler, çocuklar ve kardeşler arasındaki etkileşimler birbiriyle bağlantılıdır. Zemp vd. (2021), meta-analiz çalışmalarında ebeveynler arasındaki ilişkinin niteliği ile kardeş ilişkisinin niteliği arasında küçük düzeyde pozitif bir ilişki saptamıştır. Bu bulgu, kardeş ilişkilerinin aile içindeki diğer ilişkilerle birlikte değerlendirilmesinin önemini göstermektedir. Bununla birlikte, söz konusu ilişki bir aile ilişkisinin diğerini doğrudan belirlediği anlamına gelmemektedir.

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik davranışları kadar, çocukların bu davranışları nasıl algıladıkları da önem taşımaktadır. Yavuzer (2013), sevgilerini çocukları arasında adil biçimde paylaştırdıklarını düşünen bazı ebeveynlerin bir çocuğu kayırabildiğine dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, farklı yaş ve ihtiyaçlara sahip çocuklara farklı davranılması her zaman kayırmacılık anlamına gelmemektedir. Bee ve Boyd'a (2009) göre ebeveynler tutarlı davranmaya çalışsalar bile çocuk, kardeşine daha hoşgörülü davranıldığını düşünebilmekte ve bu farklılığı kendince yorumlayabilmektedir. Çocuğun ebeveyn davranışlarını ne ölçüde adil bulduğu, duygusal uyumuyla da ilişkili olabilmektedir (Kowal vd., 2002).

Aile ilişkileri ve ebeveyn davranışları ile kardeş ilişkilerinin niteliği arasında bağlantılar bulunmaktadır. Brody vd. (1994), aile ilişkileri ve babaların kardeşlere farklı davranması gibi değişkenlerin kardeş ilişkilerinin niteliğiyle bağlantılı olduğunu bildirmiştir. Yu ve Gamble (2008) ise annelerin ebeveynlik tarzları ile çocukların kardeş ilişkilerinin niteliği arasında karşılıklı bağlantılar saptamıştır. Liu ve Rahman'ın (2022) 16 çalışmayı kapsayan meta-analizinde,

demokratik tutuma yakın özellikler taşıyan *authoritative* ebeveynlik ile kardeş çatışması arasında düşük düzeyde negatif; otoriter ebeveynlik ile kardeş çatışması arasında ise düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte, kardeş çatışması ve kardeş kıskançlığı farklı kavramlardır. Bu nedenle çatışmaya ilişkin bulguların kardeş kıskançlığına doğrudan genellenmemesi gerekmektedir.

Kardeş kıskançlığını doğrudan ele alan bazı araştırmalar, küçük çocukların ebeveynleri ve kardeşleriyle etkileşimlerine odaklanmıştır (Miller vd., 2000; Volling vd., 2002). Bununla birlikte, kardeş ilişkilerini orta çocukluk ve ergenlik dönemlerinde inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır (McGuire vd., 1996; McHale vd., 2012). Türkiye’de Kurt (2017), ortaokul öğrencilerinin anneye bağlanma stilleri ile kardeş kıskançlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kapisız ve Sieben (2024) ise annelerin kardeş ilişkilerine ilişkin görüşlerini nitel görüşmeler yoluyla ele almıştır. Bu çalışmalar, kardeş ilişkilerinin farklı gelişim dönemlerinde ve farklı aile değişkenleriyle birlikte incelendiğini göstermektedir.

Mevcut araştırma, anneye bağlanma stilleri ve annelerin kardeş ilişkilerine yükledikleri anlamlardan farklı olarak, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile öğrencilerin bildirdikleri kardeş kıskançlığını birlikte ele almaktadır. Kardeş kıskançlığının erken ergenlik döneminde değerlendirilmesi amacıyla ortaokul 6. sınıf öğrencilerine odaklanılmıştır. Araştırmada, öğrencilerin kardeş kıskançlığı puanlarının annelerinin demokratik, baskıcı otoriter ve aşırı hoşgörülü çocuk yetiştirme tutumu düzeylerine ve bazı demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin kardeş kıskançlığı puanları, annelerinin demokratik, baskıcı otoriter ve aşırı hoşgörülü çocuk yetiştirme tutumu düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin kardeş kıskançlığı puanları cinsiyetlerine, ailedeki çocuk sayısına, annelerinin öğrenim durumuna ve annelerinin yaşına göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin kardeş kıskançlığı puanlarının annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı, karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli kullanılarak incelenmiştir (Karasar, 2013). Tutum puanları araştırma kapsamında üç düzeye ayrılarak grup karşılaştırmaları yapılmıştır.

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk...

Evren ve Örneklem

Araştırmanın hedef evrenini, Konya ili Selçuklu ilçesindeki ortaokulların 6. sınıf öğrencileri ve anneleri oluşturmuştur. İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü 2022 yılı verilerine göre ilçede 52 ortaokul ve bu sınıf düzeyinde 6530 öğrenci bulunmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın (2014) örneklem büyüklüğü tablosundan yararlanılmıştır. Tabloda 10000 kişilik evren için %95 güven düzeyi ve %5 örnekleme hatası esas alınarak belirtilen 370 kişilik örneklem büyüklüğü, araştırmada ulaşılması hedeflenen öğrenci sayısı olarak kabul edilmiştir.

Örneklem seçimi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada okullar birer küme olarak kabul edilmiş ve ilçedeki 52 ortaokulun listesinden kura yoluyla beş ortaokul seçilmiştir. Okulların seçiminde okul türü, sosyoekonomik çevre veya coğrafi konum gibi özelliklere göre tabakalandırma yapılmamış; okul kategorilerinin eşit ya da evrendeki dağılımlarıyla orantılı biçimde temsil edilmesi hedeflenmemiştir. İkinci aşamada, seçilen beş okulda 6. sınıfta öğrenim gören, en az bir kardeşe sahip olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerin oluşturduğu listeden kura yoluyla 370 öğrenci seçilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu bu öğrenciler ve anneleri oluşturmuştur. Öğrencilerin rastgele seçimi gönüllü katılımcılar arasından gerçekleştirildiğinden, bulguların genellenmesinde gönüllü katılıma bağlı seçim olasılığı dikkate alınmalıdır. Okullardan katılan öğrenci sayıları sırasıyla $n_1=95$, $n_2=70$, $n_3=80$, $n_4=70$ ve $n_5=55$ olarak gerçekleşmiştir.

Altıncı sınıf düzeyi, kardeş kıskançlığının erken ergenlik döneminde annelerin çocuk yetiştirme tutumlarıyla birlikte incelenmesi amacıyla tercih edilmiştir. Çalışmanın tek sınıf düzeyinde yürütülmesiyle sınıf düzeyinden kaynaklanabilecek farklılıkların sınırlandırılması amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 11 ile 12 arasında değişmiştir. Aşağıdaki tabloda araştırmaya katılan 370 öğrencinin ve annelerinin kişisel bilgilerine ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları verilmiştir.

Tablo 1
Öğrencilerin ve annelerinin demografik özellikleri

Demografik Özellikler		f	%
Çocuğun cinsiyeti	Kız	191	51.6
	Erkek	179	48.4
Anne yaşı	35 ve altı	115	31.1
	36-40 arası	143	38.6
	41 yaş ve üstü	112	30.3
Anne öğrenim durumu	İlköğretim	204	55.1
	Lise	87	23.5

Nurşen KARAKUŞ & Kezban TEPELİ

	Lisans	79	21.4
	2 çocuk	160	43.2
Ailedeki çocuk sayısı	3 çocuk	145	39.2
	4 çocuk ve üzeri	65	17.6

Tablo 1’de öğrencilerin ve annelerinin demografik özellikleri sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %51.6’sı kız, %48.4’ü erkektir. Annelerin yaş ortalaması 38.32’dir (SS= 5.03); en büyük yaş grubunu 36–40 yaş aralığındaki anneler oluşturmaktadır (%38.6). Annelerin %55.1’i ilköğretim, %23.5’i lise ve %21.4’ü lisans mezunudur. Öğrencilerin %43.2’sinin ailesinde iki, %39.2’sinin ailesinde üç, %17.6’sının ailesinde ise dört veya daha fazla çocuk bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Anne ve çocuk bilgi formu: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyeti, annenin yaşı, annenin öğrenim durumu, ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenleri belirlemek amacıyla oluşturulmuştur.

ABTÖ-C (Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği) Formu: Özyürek (2018) tarafından ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, demokratik tutum (13 madde), baskıcı otoriter tutum (10 madde) ve aşırı hoşgörölü tutum (12 madde) olmak üzere üç alt boyuttan ve toplam 35 maddeden oluşmaktadır. Maddeler, “Hiç katılmıyorum” (1) ile “Tamamen katılıyorum” (5) arasında beşli Likert biçiminde puanlanmaktadır. Bu puanlama üzerinden alt boyutların olası toplam puan aralıkları demokratik tutum için 13–65, baskıcı otoriter tutum için 10–50, aşırı hoşgörölü tutum için 12–60’tır. Alt boyutlar ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Bir alt boyuttan alınan yüksek puan, ilgili çocuk yetiştirme tutumunun daha baskın olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geliştirme çalışmasında Cronbach alfa katsayıları; Demokratik Tutum alt boyutu için 0.83, Baskıcı Otoriter Tutum alt boyutu için 0.83 ve Aşırı Hoşgörölü Tutum alt boyutu için 0.75 bulunmuştur. Test–tekrar test korelasyon katsayıları demokratik tutum için 0.77, baskıcı otoriter tutum için 0.87 ve aşırı hoşgörölü tutum için 0.78 olarak belirlenmiştir. Ortaokul dönemi çocuğa sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracı olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmanın verileri üzerinden hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları, Demokratik Tutum alt boyutu için 0.76, Baskıcı Otoriter Tutum alt boyutu için 0.79 ve Aşırı Hoşgörölü Tutum alt boyutu için 0.72 olarak bulunmuştur.

Marmara Kardeş Kıskançlığı Ölçeği Kısa Formu: Marmara Kardeş Kıskançlığı Ölçeği Kısa Formu, 21 maddeden ve tek alt boyuttan oluşan beşli Likert tipinde bir ölçektir. Ölçekte ters puanlanan madde yoktur ve değerlendirme maddelerin

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk...

puanları toplanarak yapılmaktadır. Maddelerin 1–5 arasında puanlanmasına göre alınabilecek toplam puan 21–105 aralığındadır. Toplam puanın yükselmesi, kardeş kıskançlığının arttığını göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik çalışmalarında Cronbach alfa katsayısı $\alpha = 0.96$; test tekrar test güvenirliği $r = 0.80$; iki yarı güvenirliği ise $r_{1-2} = 0.81$ olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından Marmara Kardeş Kıskançlığı Ölçeği Kısa Formu'nun kardeş kıskançlığını ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu ortaya konmuştur (Otrar ve Kurt Kaya, 2021). Mevcut çalışmanın verileri üzerinden hesaplanan Marmara Kardeş Kıskançlığı Ölçeği Kısa Formu'nun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.77 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Süreci ve Etik

Annelerden kendileri ve çocuklarının araştırmaya katılımı için bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Öğrencilere Marmara Kardeş Kıskançlığı Ölçeği Kısa Formu yüz yüze uygulanmıştır. Anne ve Çocuk Bilgi Formu ile Anne-Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği C Formu, öğrenciler aracılığıyla annelerine ulaştırılmış ve anneler tarafından doldurulmuştur. Öğrenciler, annelerinin doldurduğu formları kendilerine ait ölçek formuyla birlikte teslim etmiştir.

Annelerden kendileri ve çocuklarının araştırmaya katılımı için bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Marmara Kardeş Kıskançlığı Ölçeği Kısa Formu, öğrencilere araştırmanın yürütüldüğü beş ortaokulda, sınıf ortamında araştırmacılar tarafından yüz yüze uygulanmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere ölçeğin nasıl doldurulacağı açıklanmış ve uygulama yaklaşık onbeş dakika sürmüştür. Anne ve Çocuk Bilgi Formu ile Anne-Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği C Formu, öğrenciler aracılığıyla annelerine ulaştırılmıştır. Anneler, formları evlerinde kendilerine iletilen yazılı yönergeler doğrultusunda ve bireysel olarak doldurmuştur. Öğrencilerin ölçek formları ile annelerinin doldurduğu formlar birlikte teslim alınmış ve aynı öğrenci–anne çiftine ait oldukları kontrol edilerek eşleştirilmiştir. Teslim edilen ve eşleştirilen 370 öğrenci–anne çiftine ait formlarda eksik yanıt veya değerlendirmeyi engelleyen doldurma hatası saptanmamış; tüm formlar analizlere dâhil edilmiştir.

Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun 27 Kasım 2021 tarihli toplantısında verilen onay doğrultusunda yürütülmüştür (Protokol No. 2021/1820).

Veri Analizi

Çalışmanın bağımlı değişkeni kardeş kıskançlığı puanları, bağımsız değişkenleri ise demokratik çocuk yetiştirme tutumu, baskıcı otoriter çocuk yetiştirme tutumu, aşırı hoşgörülü çocuk yetiştirme tutumu, cinsiyet, ailedeki çocuk sayısı, anne

öğrenim durumu ve anne yaşıdır. Analiz öncesinde veriler, eksik yanıtlar, olası puan aralıkları dışındaki değerler ve veri giriş hataları açısından incelenmiştir. Kardeş kıskançlığı puanlarındaki olası aykırı değerler, karşılaştırma grupları içinde kutu grafikleri aracılığıyla değerlendirilmiştir. Dağılım özellikleri, çarpıklık ve basıklık katsayıları ile incelenmiştir.

Tablo 2

Puanlara ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları

Değişkenler	Çarpıklık Değerleri	Basıklık Değerleri
Demokratik tutum	-0.867	1.217
Baskıcı otoriter tutum	0.220	0.101
Aşırı hoşgörülü tutum	0.811	1.923
Kardeş kıskançlığı	0.865	0.190

Çarpıklık değerleri -0.867 ile 0.865; basıklık değerleri 0.101 ile 1.923 arasındadır (Tablo 2). Çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 2 sınırları içinde bulunması, puan dağılımlarının normal dağılımdan belirgin sapma göstermediğine ilişkin bir ön değerlendirme olarak kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010).

Tablo 3

Annelerin çocuk yetiştirme tutumları alt boyut puanlarına ilişkin betimsel istatistikler

Anne Çocuk Yetiştirme Tutumları	n	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	SS
Demokratik	370	25	65	55.17	7.253
Baskıcı otoriter	370	19	50	36.71	6.317
Aşırı hoşgörülü	370	12	60	31.30	7.556

Tablo 3'te ABTÖ-C kullanılarak annelerden toplanan veriler yoluyla elde edilen en düşük ve en yüksek anne çocuk yetiştirme tutum puanları ile puanların ortalamaları ve standart sapma değerleri verilmiştir. Demokratik tutum alt boyutunda gözlenen puanlar 25–65 arasında değişmekte olup puan ortalaması 55.17'dir (SS= 7.25). Baskıcı otoriter tutum alt boyutunda puanlar 19–50 arasında değişmekte olup puan ortalaması 36.71'dir (SS= 6.32). Aşırı hoşgörülü tutum alt boyutunda ise puanlar 12–60 arasında değişmekte olup puan ortalaması 31.30'dur (SS= 7.56).

Tablo 4

Annelerin çocuk yetiştirme tutumu düzeylerine göre puan aralıkları ve katılımcı sayıları

Anne Çocuk Yetiştirme Tutumları	Gruplar	n
Demokratik	25-48 "Düşük"	50
	49-61 "Orta"	240

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk...

	62-65 “Yüksek”	80
	19-30 “Düşük”	58
Baskıcı otoriter	31-42 “Orta”	248
	43-50 “Yüksek”	64
	12-24 “Düşük”	63
Aşırı hoşgörülü	25-38 “Orta”	244
	39-60 “Yüksek”	63

Annelerin çocuk yetiştirme tutumu puanları, her alt boyut için örneklem ortalaması ve standart sapması esas alınarak düşük, orta ve yüksek düzeylerde gruplandırılmıştır. Alt sınır, ortalamadan bir standart sapma çıkarılarak; üst sınır ise ortalamaya bir standart sapma eklenerek hesaplanmış ve elde edilen değerler en yakın tam sayıya yuvarlanmıştır. Alt sınıra eşit veya bu sınırın altında kalan puanlar düşük, üst sınıra eşit veya bu sınırın üzerinde kalan puanlar yüksek, iki sınır arasında kalan puanlar ise orta düzey olarak sınıflandırılmıştır. Bu düzeyler, ölçeğin standart kesme puanlarına değil, araştırma örnekleminde türetilen sınırlara dayanmaktadır. Grupların puan aralıkları ve katılımcı sayıları Tablo 4’te sunulmuştur.

Analize alınan 370 eşleştirilmiş öğrenci–anne çiftinin verilerinde, analizlerde kullanılan değişkenler bakımından eksik değer bulunmamış; eksik veri tamamlama işlemi uygulanmamıştır. Öğrencinin cinsiyetine göre karşılaştırmada bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Kardeş kıskançlığı puanları, anne tutumu düzeyleri, ailedeki çocuk sayısı, anne öğrenim durumu ve anne yaş gruplarına göre tek yönlü varyans analiziyle karşılaştırılmıştır. Kardeş kıskançlığı puanlarının karşılaştırılan gruplardaki varyanslarının homojenliği Levene testiyle değerlendirilmiştir. Levene testi sonuçlarında varyansların homojenliği varsayımına aykırı istatistiksel kanıt saptanmamıştır.

Anlamli bulunan genel grup karşılaştırmalarının ardından, gruplar arasındaki ikili farklılıklar Tukey testiyle incelenmiştir. Tukey testiyle her bir ANOVA kapsamındaki ikili karşılaştırmaların aile düzeyindeki Tip I hata oranı kontrol edilmiştir. Ancak farklı değişkenler için yürütülen ayrı genel testler arasında ek bir çoklu test düzeltmesi uygulanmamıştır. Bu nedenle anlamlı bulgular, etki büyüklükleri ve çoklu testlerden kaynaklanabilecek hata olasılığı birlikte dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Analiz birimi öğrenci olup her öğrenciye ait kardeş kıskançlığı puanı analizlere bir kez dâhil edilmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin beş okuldan seçilmesi nedeniyle aynı okulda öğrenim gören öğrencilerin puanları arasında benzerlik bulunabileceği dikkate alınmıştır. Okul düzeyindeki kümelenme mevcut analizlerde modellenmediğinden, bu durum bağımsızlık varsayımı ve standart hata tahminleri açısından araştırmanın sınırlılıkları arasında değerlendirilmiştir.F

Grup farklılıklarının büyüklüğünü değerlendirmek amacıyla tek yönlü varyans analizlerinde eta-kare (η^2), bağımsız örneklem t testinde ise Cohen's d hesaplanmıştır. Eta-kare, gruplar arası kareler toplamının toplam kareler toplamına bölünmesiyle; Cohen's d ise iki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın birleştirilmiş standart sapmaya bölünmesiyle elde edilmiştir. Etki büyüklüklerinin yorumlanmasında η^2 için 0.01, 0.06 ve 0.14; Cohen's d'nin mutlak değeri için 0.20, 0.50 ve 0.80 sırasıyla küçük, orta ve büyük etkilere ilişkin referans değerler olarak kullanılmıştır. Bu değerler kesin sınırlar olarak değil, araştırmanın bağlamıyla birlikte değerlendirilen genel ölçütler olarak ele alınmıştır (Lakens, 2013). Çalışmada 0.05 anlamlılık düzeyi ve SPSS 22.0 paket programı kullanılarak verilerin istatistiksel analizi gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Araştırma bulguları, araştırma soruları doğrultusunda aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5

Anne çocuk yetiştirme tutumu düzeylerine göre 6. sınıf öğrencilerinin kardeş kıskançlığı puanlarının karşılaştırılması

Anne çocuk yetiştirme tutumları	n	$\bar{x}$	SS	F(p)	Tukey karşılaştırması (p)
Demokratik					
Düşük düzey	50	47.70	17.016	F=4.147 p=0.017* $\eta^2=0.022$	Düşük>Orta düzey (p = 0.022)
Orta düzey	240	40.83	16.360		Düşük>Yüksek düzey (p = 0.022)
Yüksek düzey	80	39.74	16.935		
Baskıcı otoriter					
Düşük düzey	58	36.60	13.236	F=3.111 p=0.046* $\eta^2=0.017$	Düşük<Orta düzey (p = 0.035)
Orta düzey	248	42.65	17.271		
Yüksek düzey	64	41.61	16.768		
Aşırı hoşgörülü					
Düşük düzey	63	37.16	17.500	F=2.723 p=0.067 $\eta^2=0.015$	
Orta düzey	244	42.19	16.848		
Yüksek düzey	63	43.30	14.823		

*p < 0.05

Tablo 5'e göre demokratik tutum grupları arasında kardeş kıskançlığı puanları farklılaşmıştır, $F(2, 367) = 4.147$, $p = 0.017$, $\eta^2 = 0.022$. Düşük demokratik tutum grubundaki öğrencilerin kardeş kıskançlığı puan ortalaması, orta ve yüksek düzey gruplarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Baskıcı otoriter tutum gruplarında da fark bulunmuştur, $F(2, 367) = 3.111$, $p = 0.046$, $\eta^2 = 0.017$. Baskıcı otoriter tutumda ise orta düzey

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk...

grubunun puan ortalaması, düşük düzey grubundan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Her iki karşılaştırmada etki büyüklüğü küçük düzeydedir. Aşırı hoşgörülü tutum düzeylerine göre anlamlı fark saptanmamıştır, $F(2, 367) = 2.723$, $p = 0.067$, $\eta^2 = 0.015$.

Tablo 6

Demografik özelliklere göre 6. sınıf öğrencilerinin kardeş kıskançlığı puanlarının karşılaştırılması

Demografik Değişken	n	$\bar{x}$	SS	t/F (p)	Tukey karşılaştırması (p)
Cinsiyet				$t=1.517$	
Kız	191	42.80	17.681	$p=0.130$	
Erkek	179	40.16	15.552	Cohen's $d=0.158$	
Çocuk sayısı				$F=4.563$	2 çocuk < 4 çocuk
2 çocuk	160	39.75	15.890	$p=0.011^*$	ve üzeri ($p = 0.009$)
3 çocuk	145	41.01	16.838	$\eta^2=0.024$	3 çocuk < 4 çocuk
4 çocuk ve üzeri	65	47.02	17.508		ve üzeri ($p = 0.041$)
Anne öğrenim düzeyi				$F=2.390$	
İlköğretim	204	43.21	16.932	$p=0.093$	
Lise	87	39.84	15.111	$\eta^2=0.013$	
Lisans	79	39.01	17.516		
Anne yaşı				$F=1.804$	
35 yaş ve altı	115	43.97	18.802	$p=0.166$	
36-40 yaş	143	40.41	15.020	$\eta^2=0.010$	
41 yaş ve üstü	112	40.42	16.372		

* $p < 0.05$

Tablo 6'ya göre kız ve erkek öğrencilerin kardeş kıskançlığı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır $t(368) = 1.517$, $p = 0.130$. Ailedeki çocuk sayısına göre kardeş kıskançlığı puanları farklılaşmıştır, $F(2, 367) = 4.563$, $p = 0.011$, $\eta^2 = 0.024$. Dört veya daha fazla çocuklu ailelerdeki öğrencilerin kardeş kıskançlığı puan ortalaması, iki ve üç çocuklu ailelerdeki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu karşılaştırmanın etki büyüklüğü küçük düzeydedir. Anne öğrenim durumuna göre kardeş kıskançlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır, $F(2, 367) = 2.390$, $p = 0.093$. Aynı şekilde anne yaş gruplarına göre kardeş kıskançlığı puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır, $F(2, 367) = 1.804$, $p = 0.166$.

TARTIŞMA

Bu araştırma, altıncı sınıf öğrencilerinin bildirdikleri kardeş kıskançlığı ile annelerinin bildirdikleri çocuk yetiştirme tutumlarını birlikte değerlendirerek erken ergenlik dönemindeki kardeş ilişkilerinin anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Düşük demokratik tutum grubundaki öğrencilerin kıskançlık puanları orta ve yüksek gruplardan; orta düzey baskıcı otoriter tutum grubundaki öğrencilerin puanları düşük gruptan daha yüksek bulunmuştur. Dört veya daha fazla çocuklu ailelerdeki öğrencilerin puanları da iki ve üç çocuklu ailelerdeki öğrencilerden yüksek bulunmuştur. Bu karşılaştırmaların etki büyüklükleri küçüktür. Aşırı hoşgörölü tutum, öğrenci cinsiyeti, annenin öğrenim durumu ve yaşı bakımından anlamlı fark saptanmamıştır.

Demokratik tutuma ilişkin bulgu, ebeveyn tutumları ile kardeş ilişkileri arasında bağlantı bulunduğunu gösteren araştırmalarla birlikte değerlendirilebilir. Erginoğlu (2015) ebeveyn tutumları ile kardeş ilişkileri arasında benzer yönde bağlantılar bildirmiştir. Sezer ve Yıldırım (2018), 488 üniversite öğrencisiyle yürüttükleri tarama araştırmasında, ebeveynlerini demokratik olarak algılayan gençlerin kardeş ilişkilerinin daha olumlu olduğunu bildirmiştir. Bununla birlikte, bu çalışmanın üniversite öğrencilerini, algılanan ebeveyn tutumlarını ve genel kardeş ilişkilerini değerlendirmesi, mevcut araştırmayla doğrudan karşılaştırılmasını sınırlandırmaktadır.

Aile sistemleri yaklaşımı, ebeveyn tutumları ile kardeş kıskançlığı arasındaki bağlantının yorumlanmasına bir çerçeve sunmaktadır. Aile içindeki ilişkilerin birbirleriyle bağlantılı olması, kardeş ilişkilerinin diğer aile süreçleriyle birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir (Zemp vd., 2021). Ebeveynlerin çocuklarına farklı davranması ve çocukların bu davranışları nasıl yorumladığı da kardeş ilişkileri açısından önemlidir (Kowal vd., 2002; McHale ve Pawletko, 1992). McHale vd. (2012) kardeş ilişkilerinin anlaşılmasında çocukların özelliklerinin, aile süreçlerinin ve toplumsal bağlamın birlikte ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Çocukların ebeveynlerinin farklı davranışlarını ne ölçüde adil buldukları da duygusal uyumlarıyla bağlantılı olabilmektedir (Kowal vd., 2002).

Bu çerçevede, çocukların görüşlerinin önemsenmesi ve bireysel ihtiyaçlarının gözetilmesi, ebeveyn ilgisinin paylaşılmasını nasıl yorumladıklarıyla bağlantılı olabilir. Ancak araştırmada annelerin çocukları arasında nasıl davrandığı ve çocukların adalet algıları ölçülmemiştir. Dolayısıyla demokratik tutuma ilişkin bulguyu doğrudan adil davranış veya dengeli ilgi paylaşımıyla açıklamak mümkün değildir. Çocuğun mizacı, aile içi çatışmalar ve baba tutumları gibi ölçülmeyen değişkenler de gözlenen farklılıkla bağlantılı olabilir.

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk...

Baskıcı otoriter tutumda orta düzey grubunun kıskançlık ortalaması düşük düzey grubundan yüksek bulunmuştur; yüksek düzey grubunun diğer gruplardan anlamlı farklılaştığı gözlenmemiştir. Liu ve Rahman'ın (2022) meta-analiz çalışmasında otoriter ebeveynlik ile kardeş çatışması arasında küçük düzeyde pozitif ilişki bildirilmesi, mevcut bulguyla yön bakımından benzerlik göstermektedir. Ancak araştırmamızda yalnızca düşük ve orta düzey grupları arasında anlamlı fark bulunması, baskıcı otoriter tutum yükseldikçe kıskançlığın düzenli biçimde arttığı sonucunu desteklememektedir. Küçük etki büyüklüğü de gruplar arasındaki farkın sınırlı olduğunu göstermektedir.

Erginoğlu (2015) baskıcı otoriter ebeveyn tutumuyla daha olumsuz kardeş ilişkileri arasında bağlantı olduğunu bildirmiştir. Yu ve Gamble (2008), ortalama yaşı 4.6 olan çocukları bulunan 130 anneden topladıkları anket verilerini yapısal eşitlik modeliyle incelemiş ve annelerin ebeveynlik tarzları ile kardeş ilişkilerinin niteliği arasında karşılıklı bağlantılar bildirmiştir. Daha küçük çocukları ve genel kardeş ilişkisi niteliğini ele alan bu çalışmanın sonuçları, mevcut bulgularla doğrudan eşdeğer kabul edilemez. Bununla birlikte, ebeveyn tutumları ile kardeş ilişkilerinin yalnızca tek yönlü bir açıklamayla değerlendirilmemesi gerektiğini düşündürmektedir.

Aşırı hoşgörölü tutum düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmaması, bu tutumun kardeş kıskançlığıyla ilişkisiz olduğunu kanıtlamamaktadır. Liu ve Rahman (2022), hoşgörölü ebeveynlik ile kardeş çatışması arasında küçük düzeyde pozitif ilişki bildirmiştir. Aynı şekilde Yan vd. (2021) ebeveynlik ve kardeş ilişkileri arasında anlamlı ilişkiler tespit etmiştir. Bulguların farklılaşması, ölçülen kavramların ve örneklem özelliklerinin farklı olmasıyla bağlantılı olabilir.

Öğrencilerin cinsiyetine göre kardeş kıskançlığı puanlarında anlamlı fark saptanmamıştır. Bu sonuç, incelenen örnekleme kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak desteklenen bir fark bulunmadığını göstermekte; iki grubun bütünüyle eşdeğer olduğunu ortaya koymamaktadır. Ortaokul öğrencilerinin anneye bağlanma stilleri ile kardeş kıskançlığını ilişkisel tarama modeliyle inceleyen Kurt'un (2017) araştırmasında da cinsiyet açısından anlamlı fark bildirilmemesi, mevcut bulguyla benzerlik göstermektedir.

Bununla birlikte alanyazındaki sonuçlar aynı yönde değildir. Kahrıman ve Kanak (2018), 390 anneden anket yoluyla topladıkları verilere dayanan araştırmalarında kız çocuklarında kardeş kıskançlığı davranışlarının daha fazla görüldüğünü bildirmiştir. Ancak bu çalışmada kıskançlık anne bildirimleriyle ve aileye yeni bir kardeşin katılması bağlamında değerlendirilirken, mevcut araştırmada altıncı sınıf öğrencilerinin kendi bildirimleri kullanılmıştır. Dolayısıyla bulgular

arasındaki farklılık, yaş grupları, değerlendirme bağlamı ve bilgi kaynağındaki farklılıklarla bağlantılı olabilir.

Kardeş ilişkilerinde öğrencinin cinsiyeti yanında kardeşinin cinsiyeti, kardeşler arasındaki yaş farkı ve doğum sırası gibi özellikler de dikkate alınmalıdır (McHale vd., 2012). Bu özellikler mevcut analizlerde birlikte değerlendirilmediğinden, cinsiyet bulgusu yapılan karşılaştırmanın kapsamıyla sınırlıdır.

Dört veya daha fazla çocuklu ailelerdeki öğrencilerin kardeş kıskançlığı puan ortalaması, iki ve üç çocuklu ailelerdeki öğrencilerden anlamlı biçimde yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte, etki büyüklüğünün küçük olması, gözlenen grup farklılığının sınırlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu bulgu, çocuk sayısındaki her artışın kıskançlığı artırdığı biçiminde yorumlanmamalıdır; araştırmada iki ve üç çocuklu aileler arasında anlamlı fark saptanmamıştır.

Kurt'un (2017) ortaokul öğrencileriyle yürüttüğü araştırmada ailedeki çocuk sayısı açısından anlamlı fark bildirilmemesi, mevcut sonuçtan farklılaşmaktadır. Çalışmalar arasındaki bu farklılık; örneklemelerin özellikleri, çocuk sayısı gruplarının dağılımı ve kullanılan ölçüm araçlarıyla bağlantılı olabilir. Ancak bu olasılıklar karşılaştırmalı olarak incelenmediğinden, farklılığın kesin nedenleri olarak değerlendirilmemelidir.

Ebeveyn zamanının ve kaynaklarının daha fazla çocuk arasında paylaşılması, çocuk sayısına ilişkin bulgunun olası açıklamalarından biridir. Bununla birlikte, ebeveyn ilgisi, kaynak paylaşımı ve çocukların bu paylaşımı ne ölçüde adil algıladıkları araştırmada doğrudan ölçülmemiştir. Bu nedenle çok çocuklu ailelerde ilgi paylaşımının kıskançlığa neden olduğu sonucuna ulaşılamaz. Kardeşlerin yaş farkı, doğum sırası ve ekonomik koşullar da gözlenen farklılıkla bağlantılı olabilir.

Annenin öğrenim durumu ve yaşına göre öğrencilerin kardeş kıskançlığı puanlarında anlamlı fark saptanmamıştır. Anne öğrenim durumuna ilişkin sonuç, bazı önceki çalışmaların bulgularıyla uyumludur (Kurt, 2017; Yiğen, 2005). Bununla birlikte, anlamlı fark bulunmaması bu özelliklerin kardeş kıskançlığıyla hiçbir koşulda bağlantılı olmadığını göstermemektedir. Öğrenim durumu ve yaşın kategorilerle değerlendirilmesi ve diğer aile değişkenleriyle birlikte incelenmemesi nedeniyle sonuçlar, örneklemin özellikleri ve kullanılan sınıflandırmalar çerçevesinde yorumlanmalıdır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın kesitsel ve karşılaştırma türü ilişkisel deseni, anne tutumları ile kardeş kıskançlığı arasındaki bağlantıların yönünün ve nedenselliğinin belirlenmesine olanak vermemektedir. Çalışmanın tek ilçedeki beş okulda, 11–12 yaşındaki altıncı sınıf öğrencileri ve anneleriyle yürütülmesi genellenebilirliği sınırlandırmaktadır. Öğrencilerin gönüllü katılımcılar arasından seçilmesi de katılımı kabul eden ve etmeyen öğrenciler arasında farklılık bulunması olasılığı nedeniyle seçim yanlılığına yol açabilmektedir.

Veriler annelerin ve öğrencilerin bildirimlerine dayanmaktadır. İki farklı bilgi kaynağından yararlanılmış olmakla birlikte veriler gözlem ve baba bildirimleriyle desteklenmemiştir. Katılımcıların kendilerini veya aile ilişkilerini daha olumlu yansıtmaya eğilimleri bildirimlerini etkilemiş olabilmektedir. Baba tutumları, çocukların mizacı, algılanan kayırmacılık, kardeşler arasındaki yaş farkı, doğum sırası ve ekonomik koşullar gibi değişkenler analizlere dâhil edilmemiştir. Bu nedenle gözlenen grup farklılıklarının söz konusu değişkenlerden bağımsız olduğu söylenememektedir.

Anne tutumu düzeyleri, örneklem ortalaması ve standart sapması kullanılarak oluşturulmuş olup ölçeğin standart kesme puanlarını temsil etmemektedir. Ayrıca aynı okulda öğrenim gören öğrenciler arasındaki benzerliğin analizlerde dikkate alınmaması, standart hata ve anlamlılık değerlendirmeleri açısından sınırlılık oluşturmaktadır. Anlamlı grup farklılıklarının ikili karşılaştırmalarında Tukey testi kullanılmış olmakla birlikte, farklı tutum boyutları ve demografik değişkenler için yürütülen ayrı testlerin tümünü kapsayan bir çoklu test düzeltilmesi yapılmamıştır. Bu durum tesadüfen anlamlı sonuç elde etme olasılığını artırabileceğinden, bulgular küçük etki büyüklükleriyle birlikte ihtiyatlı biçimde yorumlanmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada demokratik tutum düzeyi düşük annelerin çocuklarının kardeş kıskançlığı puanları, orta ve yüksek düzey gruplarından; baskıcı otoriter tutumu orta düzeyde olan annelerin çocuklarının puanları ise düşük düzey grubundan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Dört veya daha fazla çocuklu ailelerdeki öğrencilerin puanları da iki ve üç çocuklu ailelerdeki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Etki büyüklüklerinin küçük olması, gözlenen grup farklılıklarının sınırlı olduğunu göstermektedir. Araştırmanın kesitsel ve ilişkisel deseni ise bu farklılıkların nedensel biçimde yorumlanmasına olanak

Nurşen KARAKUŞ & Kezban TEPELİ

vermemektedir. Aşırı hoşgörölü tutum, öğrenci cinsiyeti, annenin öğrenim durumu ve yaşına göre anlamlı fark saptanmamıştır.

Bulgular ve araştırmanın sınırlılıkları doğrultusunda aşığıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- ❖ Okul psikolojik danışmanları ve çocuk gelişimi uzmanlarının iş birliğiyle, ebeveyn toplantılarında veya küçük grup çalışmalarında kardeşler arasında adil ve yaşa uygun yaklaşım, çocukların duygularını dinleme, kardeşleri birbirleriyle karşılaştırmadan iletişim kurma ve çatışmaları ele alma konularına yer verilebilir. Araştırmada bir müdahalenin etkililiğı sınırlı olduğundan, geliştirilecek programlar ayrıca değerlendirilmelidir.
- ❖ Okul rehberlik servisleri, kardeş ilişkilerinde yoğun güçlük yaşayan öğrencilerin ve ailelerinin destek gereksinimlerini bireysel görüşmelerle değerlendirebilir, gerektiğinde uygun danışmanlık hizmetlerine yönlendirme yapabilir. Ailedeki çocuk sayısı veya annenin tutum düzeyi tek başına destek gereksiniminin göstergesi olarak kullanılmamalıdır.
- ❖ Gelecek araştırmalarda anne tutumu puanları sürekli değişken olarak incelenebilir; baba tutumları, çocuğun mizacı, algılanan adalet, doğum sırası, kardeşler arasındaki yaş farkı ve aile içi ilişkiler çok değişkenli modellerle birlikte değerlendirilebilir. Farklı sınıf düzeylerini ve bölgeleri kapsayan araştırmalarla bulguların farklı örneklemelerde tekrarlanabilirliğı, boylamsal çalışmalarla ise değişkenler arasındaki zamansal bağlantılar incelenebilir.
- ❖ Öğrenciler ve ebeveynlerle yapılacak ayrı görüşmeler, aile içindeki davranışların nasıl algılandığını ve kardeş kıskançlığının hangi deneyimlerle ilişkilendirildiğini açıklamaya yardımcı olabilir. Nitel bulguların ölçek verileriyle birlikte değerlendirilmesi, gözlenen grup farklılıklarının daha ayrıntılı anlaşılmasını sağlayabilir.

Bu çalışma, altıncı sınıf öğrencilerinin bildirdikleri kardeş kıskançlığı puanlarını annelerinin bildirdikleri çocuk yetiştirme tutumlarıyla birlikte ele alarak erken ergenlik dönemindeki kardeş kıskançlığının anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Saptanan küçük düzeydeki grup farklılıkları, anne tutumlarının ve ailedeki çocuk sayısının diğere çocuk ve aile özellikleriyle birlikte inceleneceğı araştırmalar için bir başlangıç oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Adler, A. (2014). *Yaşamın Anlam ve Amacı* (K. Şipal, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eser 1931 yılında yayımlanmıştır)
- Bee, H., & Boyd, D. (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi* (O. Gündüz, Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & McCoy, J. K. (1994). Contributions of family relationships and child temperaments to longitudinal variations in sibling relationship quality and sibling relationship styles. *Journal of Family Psychology*, 8(3), 274–286. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.8.3.274>
- Erginoğlu, E. S. (2015). *Kardeş ilişkileri, anne-baba tutumu, davranış ve uyum problemlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Tez No. 396152) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update* (10th ed.). Allyn & Bacon.
- Kahriman, İ., & Kanak, M. (2018). The examination of the knowledge, attitudes and practices of expectant mothers towards sibling jealousy and the jealousy behaviors in their children. *Research in Pedagogy*, 8(2), 132–144. <https://doi.org/10.17810/2015.79>
- Kapısız, Z., & Sieben, A. (2024). Mothers' ethnotheories of sibling relationships: A qualitative study in Turkey. *Culture & Psychology*, 30(2), 345–366. <https://doi.org/10.1177/1354067X221132002>
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel.
- Kowal, A., Kramer, L., Krull, J. L., & Crick, N. R. (2002). Children's perceptions of the fairness of parental preferential treatment and their socioemotional well-being. *Journal of Family Psychology*, 16(3), 297–306. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.16.3.297>
- Kurt, B. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin anneye bağlanma stilleri ile kardeş kıskançlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 469588) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Lakens, D. (2013). Calculating and reporting effect sizes to facilitate cumulative science: A practical primer for t-tests and ANOVAs. *Frontiers in Psychology*, 4, Article 863. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00863>

- Liu, C., & Rahman, M. N. A. (2022). Relationships between parenting style and sibling conflicts: A meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 936253. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.936253>
- McGuire, S., McHale, S. M., & Updegraff, K. (1996). Children's perceptions of the sibling relationship in middle childhood: Connections within and between family relationships. *Personal Relationships*, 3(3), 229–239. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1996.tb00114.x>
- McHale, S. M., & Pawletko, T. M. (1992). Differential treatment of siblings in two family contexts. *Child Development*, 63(1), 68–81. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1992.tb03596.x>
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., & Whiteman, S. D. (2012). Sibling relationships and influences in childhood and adolescence. *Journal of Marriage and Family*, 74(5), 913–930. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.01011.x>
- Miller, A. L., Volling, B. L., & McElwain, N. L. (2000). Sibling jealousy in a triadic context with mothers and fathers. *Social Development*, 9(4), 433–457. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00137>
- Otrar, M., & Kurt Kaya, B. (2021). Marmara kardeş kıskançlığı ölçeği kısa formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53(53), 157–181. <https://doi.org/10.15285/maruaebed.653473>
- Özyürek, A. (2018). Anne-baba çocuk yetiştirme tutumları ve üç farklı ölçek geliştirme çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 659–676. <https://izlik.org/JA99PK63ZA>
- Pines, A. M. (2003). *Aşk ve kıskançlık* (C. Yönsel, Çev.). Okuyan Us. (Orijinal eser 1998 yılında yayımlanmıştır)
- Sezer, Ö., & Yıldırım, O. (2018). Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerinin ve kardeş ilişkilerinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 86–117. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apdad/article/481315>
- Volling, B. L., Kennedy, D. E., & Jackey, L. M. H. (2010). The development of sibling jealousy. In S. L. Hart & M. Legerstee (Eds.), *Handbook of jealousy: Theory, research, and multidisciplinary approaches* (pp. 387–417). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444323542.ch17>

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk...

- Volling, B. L., McElwain, N. L., & Miller, A. L. (2002). Emotion regulation in context: The jealousy complex between young siblings and its relations with child and family characteristics. *Child Development*, 73(2), 581–600. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00425>
- White, G. L. (1981). A model of romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, 5(4), 295–310. <https://doi.org/10.1007/BF00992549>
- Yan, Z., Han, C., Tian, X., & Lv, B. (2021). The influence of parenting style on sibling relations among children aged 4–6 in rural areas in Northern China—a regression model. *European Early Childhood Education Research Journal*, 29(4), 533–546. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.1941168>
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). Yaygın anne baba tutumları. *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları* içinde (s. 13–39). Timaş Yayınları.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2014). *SPSS Uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yiğen, E. (2005). *Zonguldak il merkezinde yuvaya giden 3–6 yaş grubu çocuklarda kardeş kıskançlığının değerlendirilmesi* (Tez No. 194304) [Yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yu, J. J., & Gamble, W. C. (2008). Pathways of influence: Marital relationships and their association with parenting styles and sibling relationship quality. *Journal of Child and Family Studies*, 17, 757–778. <https://doi.org/10.1007/s10826-008-9188-z>
- Zemp, M., Friedrich, A. S., Schirl, J., Dantchev, S., Voracek, M., & Tran, U. S. (2021). A systematic review and meta-analysis of the associations between interparental and sibling relationships: Positive or negative? *PLOS ONE*, 16(9), Article e0257874. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0257874>

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: Sibling jealousy involves emotional, cognitive, and behavioral responses to a perceived threat to a valued relationship. Children may perceive a sibling as competing for parental affection and attention. Although jealousy can accompany sibling conflict and rivalry, these concepts are distinct. Family systems theory provides a framework for examining sibling experiences

alongside other family relationships, including parenting practices and children's interpretations of parental behavior.

This study aimed to examine whether sixth-grade students' sibling jealousy scores differed according to their mothers' democratic, authoritarian, and overly permissive child-rearing attitude levels and selected demographic characteristics. The demographic variables were student gender, the number of children in the family, maternal education, and maternal age. Sixth-grade students were selected to investigate sibling jealousy during early adolescence, extending the focus beyond early childhood and the arrival of a new sibling. Evaluating students' reports of jealousy alongside mothers' reports of their child-rearing attitudes provided two perspectives on family experiences.

Method: The study employed a cross-sectional comparative relational survey design. The target population comprised sixth-grade students and their mothers in Selçuklu district, Konya, Türkiye. District records indicated that 6,530 sixth-grade students attended 52 middle schools. The sample consisted of 370 students aged 11–12 and their mothers.

Sampling proceeded in two stages. First, five schools were selected by lottery from the district's school list, without stratification by school type, socioeconomic environment, or geographical location. Second, 370 students were selected by lottery from the combined list of eligible volunteers attending these schools. Eligibility required enrollment in sixth grade and having at least one sibling. Mothers provided informed consent for their own and their children's participation, and the study received ethics committee approval.

Data were collected using the Mother and Child Information Form, Form C of the Parental Child-Rearing Attitudes Scale, and the Short Form of the Marmara Sibling Jealousy Scale. Students completed the jealousy scale face-to-face. The information form and parental attitude scale were delivered to mothers through their children, completed by the mothers, and returned through the students. In the present sample, Cronbach's alpha coefficients were .76 for democratic attitudes, .79 for authoritarian attitudes, .72 for overly permissive attitudes, and .77 for sibling jealousy.

For each maternal attitude dimension, low, moderate, and high groups were formed using the sample mean minus or plus one standard deviation. The resulting boundaries were rounded to the nearest integer. These categories represented sample-derived levels rather than validated scale cutoffs.

Independent-samples *t* tests and one-way analyses of variance were conducted using SPSS 22.0. Tukey's post hoc test was used following significant omnibus

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Kıskançlığının Annelerinin Çocuk...

comparisons. Statistical significance was set at .05. Eta-squared and Cohen's d were calculated to assess the magnitude of group differences.

Findings: Sibling jealousy scores differed significantly across democratic attitude groups, $F(2, 367) = 4.147$, $p = .017$, $\eta^2 = .022$. Students whose mothers were in the low democratic attitude group scored higher than those in the moderate and high groups. Tukey-adjusted p values were .022 for both comparisons.

A significant difference was also found across authoritarian attitude groups, $F(2, 367) = 3.111$, $p = .046$, $\eta^2 = .017$. Students whose mothers were in the moderate group scored higher than those in the low group, with a Tukey-adjusted p value of .035. The high group did not differ significantly from the other groups. Overly permissive attitude groups did not differ significantly, $F(2, 367) = 2.723$, $p = .067$, $\eta^2 = .015$.

Sibling jealousy scores differed according to the number of children in the family, $F(2, 367) = 4.563$, $p = .011$, $\eta^2 = .024$. Students from families with four or more children scored higher than those from two-child and three-child families, with Tukey-adjusted p values of .009 and .041, respectively.

No significant gender difference was found, $t(368) = 1.517$, $p = .130$, $d = .158$. Differences according to maternal education, $F(2, 367) = 2.390$, $p = .093$, and maternal age, $F(2, 367) = 1.804$, $p = .166$, were also nonsignificant. The significant omnibus comparisons had small effect sizes.

Conclusion and Discussion: The findings indicate modest differences in sibling jealousy scores across certain maternal attitude levels and family-size groups. Higher scores in the low democratic attitude group are consistent with considering parenting attitudes within the broader context of sibling relationships. However, perceived fairness, differential parental treatment, and the distribution of parental attention were not measured directly. These processes therefore remain possible explanations rather than demonstrated mechanisms.

The authoritarian attitude finding does not establish that jealousy increases progressively with authoritarian attitudes, because only the moderate and low groups differed significantly. Likewise, the family-size finding does not demonstrate that every additional child increases jealousy. Previous findings concerning general sibling relationship quality or conflict should also be distinguished from findings specifically concerning jealousy. Nonsignificant comparisons do not establish equivalence or the absence of an association.

Interpretation is limited by the cross-sectional design, volunteer participation, self-reported data, and recruitment from five schools in one district. Categorizing

continuous attitude scores may have reduced information. Unmeasured child and family characteristics, school clustering, and multiple separate tests also limit the conclusions.

School psychological counselors and child development specialists may address listening to children's emotions, avoiding sibling comparisons, and managing conflict in parent meetings or small-group activities. The effectiveness of such programs requires separate evaluation. Future research should retain continuous attitude scores, incorporate paternal attitudes and sibling characteristics, account for school clustering, and use longitudinal and qualitative approaches. Overall, the study contributes evidence for examining sibling jealousy alongside maternal attitudes and family characteristics during early adolescence.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanılmamıştır.